

Kasvun kansiot varhaiskasvatuksessa

Marja Kankaanranta, Jyväskylän yliopisto, 2012

Eräs varhaiskasvatusympäristöissä toteutettavan tiedonsaannin haasteita on se, että löydetään menetelmiä, joiden avulla saadaan lasten ääni kuuluville ja jotka riittävästi kuvaavat lasten kasvun ja oppimisen monimuotoisuutta. Päiväkodin toiminnan laadukkuuden ja myös tehokkuuden on todettu olevan mitä ilmeisimmin yhteydessä siihen, miten lapset sen yksilöllisesti kokevat. Kokemusten kuvaaminen ja oman toiminnan itsearviointi antavat toimintaan osallistujille mahdollisuuden määrittää toiminnan laatua. Itsearviointi toimii myös toiminnan kehittämisen välineenä. Jotta toiminnan laadukkuus taattaisiin, lapsuuden kasvu- ja oppimisympäristöjen arvioinnin tulee olla jatkuvaa ja systemaattista. Seuraavassa kuvataan portfolioiden mahdollisuuksia toimia tällaisena varhaiskasvatusympäristöjen lapsilähtöisenä menetelmänä. Tarkoituksena on kuvata portfolioiden käyttötarkoitusta ja -tapoja lapsuuden oppimisympäristöissä päiväkodeissa, esiopetuksessa ja alkuopetuksessa.

Portfoliolla tarkoitetaan yleisesti ottaen henkilön omaan kokoelmaa oman työskentelyn ja aikaan saannosten näytteistä sekä niihin sisältyvästä itsearvioinnista. Tarkoituksena on osoittaa henkilön yksilöllisiä kasvun ja oppimisen kokemuksia merkityksellisellä ja tarkoitukseen sopivalla tavalla. Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa portfolio on vakiintunut ns. kasvun kansioksi, jossa pyritään dokumentoimaan ja näkyväksi tekemään lapsen kasvun ja oppimisen polkuja. Portfolio voi olla myös opettajan tai kasvattajan oman opetustyön dokumentoinnin ja näkyväksi tekemisen väline. Kasvun kansio tai portfolio voi olla opettajalle lapsen etenemisen seurannan ja arvioinnin väline, mutta ennen kaikkea se on tarkoitettu tukemaan lapsen itsearviointia ja pohdintaa. Portfolio voi toimia myös yhteisöllisestä näytteenä ryhmän tai yhteisön toiminnasta. Nykyisin portfolioita toteutetaan sekä paperimuodossa että digitaalisesti, mutta myös näiden yhteismuodossa. Digitaalista portfolioa varten on kehitetty myös erilaisia valmiita ratkaisuja. Pääpaino portfolioon käyttöönotossa ja käytössä tulisi kuitenkin olla sen pedagogisen merkityksen ymmärtämisessä.

Parhaimmillaan portfolio kulkee lapsen kasvun ja oppimisen ympäristöistä toiseen, jolloin se omalta osaltaan vahvistaa oppimisen polkujen jatkuvuutta. Lasten kasvun kansioiden välityksellä voidaan seurata lasten etenemistä oppimisympäristöstä toiseen, kuten päiväkodista kouluun. Kasvun kansiot voivatkin rakentaa siltoja eri kasvu- ja oppimisympäristöjen välille siten, että päiväkotiajan tärkeät kokemukset sekä lasten ajatukset oppimisesta välittyvät niiden mukana. Eri oppimisympäristöjen välisten yhteyksien ohella kasvun kansioilla on merkittävä tehtävä lasten ja päiväkodin aikuisten välisessä vuorovaikutuksessa.

Lasten kannalta on merkittävää itsetuntemuksen vahvistuminen portfoliotoimintaan liittyvän itsearvioinnin ja töiden esittelyn kautta. Itsetuntemuksella tarkoitetaan tässä yhteydessä lapsen lisääntyvää tietoisuutta sekä omien kokemustensa merkityksellisyydestä että omasta kasvustaan ja oppimisestaan. Töiden ja kokemusten pohdinta sekä niistä keskustelu toisten kanssa vahvistaa lapsille onnistumisen tunnetta omista saavutuksistaan. Portfoliotoiminnassa on kiinnostavaa myös

portfolioiden esittelytilanteiden kommunikatiivinen ja dialoginen luonne. Tällaisen puheen ja ajattelun vuorovaikutuksen kautta asiat ja tapahtumat tulevat yhteisesti jaetuiksi ja rakennetuiksi. Lapsen äänen esille tuleminen avaa dialogissa lapsen näkökulman maailmaan. Olennaista on lapsen läsnäolo ja osallistuminen silloin, kun hänen vahvuuksiaan, kehittämishaasteitaan, kokemuksiaan sekä käsityksiään oppimisesta käydään läpi. Lasten yksilölliset näkemykset ja kokemukset syventyvät ja tarkentuvat myös keskusteluissa toisten lasten kanssa. Keskustelun vahvuus on yhteisöllisessä prosessissa, jonka kautta tulemme tietoisiksi toisten näkökulmista ja kertomuksista.

Portfoliotoiminnasta saadut kokemukset ovat osoittaneet, että kasvun kansioiden käyttö on saanut aikaan muutoksia varhaiskasvatusympäristöjen toiminnassa aikuislähtöisyydestä lapsen oman roolin vahvistumiseen. Opettajat ovat kokeneet portfoliotoiminnan merkitykselliseksi menetelmäksi myös oman työskentelynsä kannalta. He ovat mieltäneet portfolion lapsilähtöiseksi välineeksi toiminnan arvioinnille ja arviointitietoon perustuvalla suunnittelulla. Opettajien näkökulmasta portfoliotoiminnan ensisijaiseksi tehtäväksi on määrittynyt kasvu- ja oppimisympäristöjen kehittäminen lasten arviointien perusteella sekä yhteyksien luominen lasten eri ympäristöjen välille. Vanhemmat korostavat saaneensa portfolioiden kautta uudenlaisia, toisinaan yllättäviäkin, näkemyksiä lastensa ajattelutaidoista. Vanhempien ja lasten välisissä keskusteluissa dialogi etenee parhaimmillaan yhteisenä tarinana.

Teksti perustuu etenkin seuraaviin julkaisuihin:

- Kankaanranta, M. 1998. Kertomuksia kasvusta ja oppimisesta. Portfoliot siltana päiväkodista kouluun. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylän yliopisto.
- Kankaanranta, M. 2002. Developin digital portfolios for childhood education. Institute for Educational Research. University of Jyväskylä.
- Kankaanranta, M., Grant, A. & Linnakylä, P. 2007. e-Portfolio. Adding value for lifelong learning. Institute for Educational Research & Agora Center, University of Jyväskylä